

Asia C-276/20

Ennakkoratkaisupyyntö

Jättämispäivä:

24.6.2020

Ennakkoratkaisupyyntön esittänyt tuomioistuin:

Landgericht Erfurt (Saksa)

Ennakkoratkaisupyyntön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

15.6.2020

Kantaja:

A, G, E

Vastaaja:

B AG

– [–] –

Landgericht Erfurt

[–]

Ennakkoratkaisupyyntö

Asiassa

_____ A _____, G _____, E _____

– kantajana –

[–]

vastaan

B _____ AG, edustajanaan hallitus, B _____, W _____

– vastaajana –

[—]

joka koskee ”pakokaasuskandaaliin” perustuvaa vahingonkorvausta,

8. Zivilkammer des Landgerichts Erfurt (Erfurtin alueellisen alioikeuden 8. siviiliasioita käsittelevä jaosto) on

[—]

tehnyt yhden tuomarin kokoonpanossa 15.6.2020 seuraavan

v ä l i p ä ä t ö k s e n : [alkup. s. 2]

I. [—]

II. Euroopan unionin tuomioistuimelle esitetään SEUT 267 artiklan nojalla seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

1. Edellytetäänkö unionin oikeudessa, erityisesti tehokkuusperiaatteen ja unionin perusoikeuksien nojalla, että jos ajoneuvon tai moottorin valmistaja on loukannut ajoneuvojen rekisteröintiä koskevia unionin oikeussääntöjä ja rikkonut unionin pakokaasunormeja, mitään vähennystä ostajan vahingosta ei tehdä ajoneuvon tosiasiallisen käytön perusteella? Onko tällainen vähennyskielto joka tapauksessa voimassa silloin, jos valmistaja aiheuttaa asiakkaille hyvien tapojen vastaisesti tahallaan vahinkoa?
2. Onko ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin SEUT 267 artiklassa tarkoitettu riippumaton ja puolueeton tuomioistuin, luettuna yhdessä SEU 19 artiklan 1 kohdan kolmannen virkkeen ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan 2 kohdan kanssa?

Perustelut

A. Tosiseikat ja pääasian käsittelyn vaiheet

Nyt käsiteltävä asia kuuluu lukuisiin ”dieseltapauksiin”, joissa vaaditaan euroopanlaajuisesti vahingonkorvausta sellaisten ajoneuvojen ja moottoreiden valmistajilta, joissa on kielletty päästöjenrajoitusjärjestelmä.

Kantaja osti 2.6.2012 uuden henkilöauton – – autokauppiaalta. Ajoneuvossa on vastaajalta peräisin oleva dieselmoottori – –, pakokaasunormi Euro 5. Tässä moottorissa on vain yksi valvontaohjelmisto, joka vähentää typen oksidien päästöjä testipenkissä normaaleihin ajo-olosuhteisiin verrattuna.

Ajoneuvo luovutettiin kantajalle ja ensirekisteröitiin 20.7.2012, kun 21 000,00 euron suuruinen bruttomääräinen ostohinta oli maksettu. Kantaja teetti 25.6.2018 ”takaisinvedon” yhteydessä ns. ohjelmistopäivityksen. Hän nosti syyskuussa 2018 kanteen ja vaatii vastaajan velvoittamista maksamaan 21 000,00 euroa eli ostohinnan lyhentämättömänä korkoineen, jotka on laskettava jo päivämäärästä 20.7.2012 lukien, ajoneuvon palauttamista vastaan. [alkup. s. 3]

B. Ennakkoratkaisukysymykset ja niiden merkitys asian ratkaisemisen kannalta

I. Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys

1. Saksan oikeustila on nyt käsiteltävän kaltaisten tapausten osalta suureksi osaksi selvennetty. Bundesgerichtshof toteaa perustavanlaatuisessa tuomiossaan [– –] vastaajan olevan vastuussa BGB:n 826 §:n nojalla eli hyvien tapojen vastaisen tahallisen vahingonteon perusteella (BGH, tuomio 25.5.2020, VI ZR 252/19 [– –]). Kyseessä oli siinä yhteydessä asetuksen (EY) N:o 715/2007 5 artiklan 2 kohdan ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettu kielletty päästöjenrajoitusjärjestelmä (ks. myös julkisasiamies E. Sharpstonin 30.4.2020 antama ratkaisuehdotus, C-693/18 [– –]).

a) Tämä ajoneuvon tai moottorin valmistajan vastuu johtaa kaupan purkamiseen. Vahinkoa kärsinyt ostaja voi vaatia valmistajalta vahingonkorvausta ajoneuvon palauttamista vastaan. Siinä yhteydessä vahinkona on pidettävä alun perin maksettua ostohintaa.

b) Vahingonkorvauksen konkreettinen määrä on riidanalainen eikä vielä riittävästi selvennetty. Kyseessä on tässä yhteydessä kaksi taloudellisesti keskipisteessä olevaa kysymystä eli se, onko vahinkoa pienentävänä seikkana otettava huomioon yhtäältä se, onko ostaja tosiasiallisesti käyttänyt ajoneuvoa ja miten paljon sitä on käytetty, ja toisaalta erityisesti, onko valmistajan maksettava korkoa suoritettavalle vahingonkorvaukselle ja mistä ajankohdasta lähtien korkoa on maksettava.

c) Bundesgerichtshofin mielestä tällä välin tapahtunut tosiasiallinen käyttö (”ajokilometrit”) olisi otettava huomioon vahinkoa vähentävänä seikkana eli vähennettävä ostohinnasta – nettouttamalla [– –].

Tämä ei ole Saksan oikeuden mukaan missään tapauksessa pakottavaa; merkittävät seikat puhuvat tätä vastaan [– –]. On erityisesti punnittava mahdollisia etuja – tässä tapauksessa ajoneuvon tosiasiallista käyttöä – joita vahinkoa kärsineelle voidaan olettaa koituneen, eikä vahingon aiheuttajan rasitetta saada keventää epäasianmukaisella tavalla [– –].

d) Ennakkoratkaisua pyytävällä tuomioistuimella on ratkaisun kannalta merkittävää epävarmuutta siitä, onko tällainen vähentäminen unionin oikeuden tehokkuusperiaatteen ja Euroopan unionin perusoikeuksien ja perusoikeuskirjan

kunnioittamista koskevan määräyksen (perusoikeuskirjan 51 artiklan 1 kohdan toinen virke) **[alkup. s. 4]** mukaista. Samalla etujen ja haittojen nettouttaminen kulutustavarakauppaa koskevien säännösten analogisen soveltamisen perusteella lienee mahdotonta.

aa) Unionin oikeuden tehokkuusperiaate edellyttää, että kansallisen oikeuden soveltamisella ei vesitetä unionin oikeudessa myönnettyjen oikeuksien käyttöä eikä tehdä sitä liian vaikeaksi (ks. perusoikeuskirjan 47 artikla, SEU 19 artikla). Myöskään unionin oikeuden tavoitteita ei saada vesittää eikä tehdä niiden saavuttamista liian vaikeaksi.

Ajoneuvojen rekisteröintiä ja pakokaasupäästöjä koskevan unionin lainsäädännön tavoitteet ja päämäärät toteutuvat käytännössä tehokkaasti vain silloin, jos tehdyistä loukkauksista määrätään seuraamus ja tulevat loukkaukset estetään (ks. myös direktiivin 2007/46/EY 46 artikla). Tarvitaan tehokas seuraamus, jolla on pelotevaikutus, jotta taataan korkean liikenneturvallisuuden, korkean terveys- ja ympäristönsuojelun, järkipäisen energiankäytön, luvattomalta käytöltä tehokkaasti suojaamisen ja tarvittaessa kuluttajansuojan tavoitteiden toteutuminen. Kansallisten tuomioistuinten on huolehdittava tästä (vrt. unionin tuomioistuimen tuomio 3.10.2013, C-32/12).

Vaikuttaa kuitenkin siltä, että molemmat – sekä seuraamusten määrääminen että ennalta estävä vaikutus – kyseenalaistetaan, jos oikeudenloukkaukset ”lasketaan” eli jos niitä voidaan tehdä suureksi osaksi riskeittä. Bundesgerichtshofin suorittama nettouttaminen voisi johtaa unionin kannalta vahingon aiheuttajan velvoitteiden kohtuuttomaan keventämiseen. Ajan myötä etujen tasaaminen koituu nimittäin yhä enemmän valmistajien hyväksi, kun taas vahinkoa kärsineelle ostajalle saatetaan asettaa kohtuuttomia raskaita. Siten saattaisi syntyä vahvempi kannustin siihen, että oikeuksia kuitenkin loukataan ja oikeuksien täyttämistä viivytetään epäasianmukaisesti.

Menettelyn pitkittyminen johtaa joka tapauksessa yhä vähäisempään ”vahinkoon”. Saksan tuomioistuimissa on jo ollut tapauksia, joissa tämän osalta voimassa olevien perusteiden mukaan laskettu käytöstä saatu hyöty ylittää alkuperäisen ostohinnan. Tällöin ei ole olemassa enää mitään korvattavaa vahinkoa. Myös pääasian oikeudenkäynnissä vastaajan ajoneuvon palauttamista vastaan maksettavana olevaa korvaussummaa alennettaisiin huomattavasti. Jo siihen mennessä, kun kanne nostettiin syyskuussa 2018, kantaja oli ajanut noin 130 000 km, mikä johtaisi 9 000,00 euron vähennykseen.

bb) Tehokkuusperiaatteen lisäksi myös unionin perusoikeudet voisivat olla esteenä sille, että tosiasiallisesti saatu hyöty otetaan huomioon [– –].

Nyt käsiteltävä asia kuuluu perusoikeuskirjan soveltamisalaan, eli se sitoo ja velvoittaa Euroopan unionia sekä sen jäsenvaltioita (perusoikeuskirjan 51 artiklan 1 kohta). Unionin oikeuden – tässä tapauksessa ajoneuvojen rekisteröintiä koskevan lainsäädännön – sovellettavuus kattaa ehdottomasti nimittäin **[alkup. s.**

5] perusoikeuskirjassa taatut perusoikeudet ja on edellytyksenä niiden soveltamiselle (unionin tuomioistuimen tuomio 26.1.2013, C-617/10, 21 kohta).

Aineellisesti sovellettavia ovat ennen kaikkea oikeus elämään (perusoikeuskirjan 2 artiklan 1 kohta) ja oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen (perusoikeuskirjan 3 artiklan 1 kohta) – ”ekologisenä ihmisoikeutena”. Nämä perusoikeudet ovat tiiviisti sidoksissa perusoikeuskirjan 1 artiklassa tarkoitettuun ihmisarvoon, joten niillä on välittömiä vaikutuksia kolmansiin henkilöihin tai horisontaalinen vaikutus. Ne edellyttävät siten yksityisten oikeussubjektien välistä sitovaa vaikutusta siviilioikeudellisessa asiassa (vrt. unionin tuomioistuimen tuomio 17.4.2018, C-414/16, 76 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Tähän on lisättävä perusoikeuskirjan 35 artiklassa tarkoitettu terveyden suojeleminen, 37 artiklassa tarkoitettu ympäristönsuojeleminen ja 38 artiklassa tarkoitettu kuluttajansuoja. Kaikki nämä perusoikeudet ja periaatteet tuovat mukanaan laajoja suojeluvälitteitä, jotka tuomioistuimen on otettava huomioon [– –].

cc) Lopuksi kulutustavaroiden kauppaa koskevaan lainsäädäntöön (direktiivi 1999/44/EY) liittyvät arvioinnit voisivat olla sovellettavissa nyt käsiteltävään asiaan. Silloin myyjä, joka on luovuttanut sopimuksenvastaisen kulutustavaran, ei saa vaatia kuluttajalta korvausta sopimuksen vastaisen kulutustavaran käytöstä ennen kuin se on vaihdettu uuteen kulutustavaraan (unionin tuomioistuimen tuomio 17.4.2008, C-404/06).

e) Onko nettoutuksesta joka tapauksessa luovuttava silloin, jos – kuten nyt käsiteltävässä asiassa – valmistaja on aiheuttanut tahallisesti ja hyvien tapojen vastaisesti vahinkoa ostajalle? Bundesgerichtshof on todennut tästä, että kun vastaaja teki moottorin kehittelyn yhteydessä strategisen päätöksen siitä, että tyyppihyväksyntä hankitaan moottoriajoneuvot hyväksyvältä liittovaltion virastolta petollisin keinoin ja nämä vialliset ajoneuvot saatetaan liikenteeseen, se on käyttänyt ajoneuvon ostajien tietämättömyyttä ja luottamusta tarkoituksellisesti hyväkseen [– –]. Tämän taustalla on tavoite alentaa kustannuksia, maksimoida voitto ja saada kilpailuetua.

f) Jos ajoneuvon tosiasiallinen käyttö pitäisi ottaa huomioon vahinkoa pienentävänä seikkana, tulee esiin lopuksi se kysymys, toteutuvatko tehokkuusperiaate ja unionin perusoikeudet sillä, että tosiasiallisesti myönnettävälle vahingonkorvaukselle olisi – jonkinlaisena korvauksena – maksettava tuntuva korko.

Saksan lainsäädännössä on säännöksiä, joiden mukaan maksettavina eivät ole ainoastaan oikeudenkäyntikulut eli korot asian vireilletulosta lähtien (BGB:n 291 §) vaan lisäksi – tätä ajallisesti edeltävät – korot vahinkoa kärsineen viivästyksestä lähtien korvaavalla suorituksella (BGB:n 286 ja 288 §) tai vielä pidemmältä ajalta eli [alkup. s. 6] ostohinnan maksusta lähtien (BGB:n 849 ja 246 §).

2. Unionin tuomioistuimen vastaus ja sen ohjeet ensimmäiseen kysymykseen ja kaikkiin siihen liittyviin näkökohtiin ovat merkityksellisiä ratkaisun kannalta, ja

niillä on huomattava taloudellinen merkitys asianosaisille. Kantaja vaatii pääasian oikeudenkäynnissä vahingonkorvausta, joka on hänen maksamansa ostohinnan suuruinen eli lyhentämätön, joten siitä ei vähennettäisi hänen ajamiaan kilometrejä. Hän vaatii lisäksi – BGB:n 849 §:n nojalla – korkoja päivämäärästä 20.7.2012 eli ostohinnan maksupäivästä lukien.

II. Toinen ennakkoratkaisukysymys

1. Asiaa käsittelevä Thüringer Zivilgericht yhtyy Verwaltungsgericht Wiesbadenin ajatuksiin ja epäilyksiin, jotka koskevat Saksan tuomioistuinten SEUT 267 artiklassa tarkoitettua institutionaalista riippumattomuutta ja oikeutta esittää ennakkoratkaisupyyntö [– –]. Asiassa viitataan Verwaltungsgericht Wiesbadenin 28.3.2019 esittämään ennakkoratkaisupyyntöön ja Euroopan unionin tuomioistuimessa vireillä olevaan menettelyyn ([– –] C-272/19 [– –]).

a) Unionin tuomioistuimella on ollut toistuvasti tilaisuus tulkita ja soveltaa tuomioistuinten riippumattomuutta koskevia SEU 19 artiklan ja perusoikeuskirjan 47 artiklan perustavanlaatuisia määräyksiä. Se on täsmentänyt lisäksi SEUT 267 artiklassa tarkoitettua ennakkoratkaisumenettelyä koskevia vaatimuksia. Ei näytä olevan perustetta sille, että SEUT 267 artiklan yhteydessä asetettaisiin eri perusteita kuin SEUT 19 artiklan ja perusoikeuskirjan 47 artiklan osalta. Unionin tuomioistuin pitää perustellusti lähtökohtana sitä, että nämä perustavanlaatuiset unionin oikeuden määräykset ovat tiiviissä yhteydessä keskenään (vrt. unionin tuomioistuimen tuomio 25.7.2018, C-216/18, 54 kohta; tuomio 27.2.2018, C-64/16, 38 kohta ja 41 kohta ja sitä seuraavat kohdat, ja tuomio 16.2.2017, C-503/15, 36 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

Lisäksi moni seikka puoltaa sitä, että perusteet, joita unionin tuomioistuin on asettanut sille, että tietosuojaviranomaiset ovat ”täysin riippumattomia” (unionin tuomioistuimen tuomio 9.3.2010, C-518/07), koskevat varsinaisesti tuomioistuuksia, joiden on vedottava kattavaan perusoikeuksien toteutumiseen.

b) Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tuomioistuimen on huolehdittava tehtävistään täysin itsenäisesti olematta missään hierarkkisessa tai alisteisessa suhteessa mihinkään tahoon ja ottamatta vastaan määräyksiä tai ohjeita miltään taholta (ks. esim. unionin tuomioistuimen tuomio 16.2.2017, C-503/15, 36 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Vain sillä tavoin tuomioistuuksia suojataan ulkoisilta toimenpiteiltä tai painostuksilta, jotka voivat vaarantaa sen jäsenten päätöksenteon riippumattomuuden [alkup. s. 7] ja vaikuttaa heidän ratkaisuihinsa. Vain siten oikeutta hakevien ihmisten kaikki perustellut epäilyt siltä osin, onko kyseinen elin täysin ulkopuolisen vaikutusvallan ulottumattomissa, ja siltä osin, onko se neutraali vastakkain oleviin intresseihin nähden, voidaan sivuuttaa.

c) Kansallisen perustuslain tilanne Saksassa ja Thüringenissä ei täytä näitä vaatimuksia (ks. Saksan syyttäväviranomaisten riippumattomuuden puuttumisesta jo unionin tuomioistuimen tuomio 27.5.2019, C-508/18 ym.). Siinä tunnetaan vain

tuomioistuimen toiminnallinen riippumattomuus tuomioistuimen toiminnan ydinalueella eli henkilökohtainen riippumattomuus. Tämä ei kuitenkaan riitä suojaamaan kaikelta ulkoiselta vaikuttamiselta. Tätä varten lisäksi edellytettävää tuomioistuinten institutionaalista riippumattomuutta ei nimittäin taata millään tavoin. Tuomioistuinlaitoksella kokonaisuutena olevalla riippumattomuudella taataan kuitenkin yksittäisen tuomarin riippumattomuus.

Tuomioistuinlaitosta koskeva Thüringenin perussääntö ja Thüringenin tuomioistuinta koskeva lainsäädäntö ei vastaa edellytyksiä, joita unionin perussopimuksissa ja unionin tuomioistuimessa asetetaan tuomioistuinten riippumattomuudelle (ks. esim. unionin tuomioistuimen tuomio 19.11.2019, C-585/18 ym., 121 kohta ja sitä seuraavat kohdat, lisäksi tuomio 24.6.2019, C-619/18, sekä tuomio 25.7.2018, C-216/18). Yksityiskohtaisemmin:

aa) Tuomioistuinten organisaatio ja hallinto kuuluvat Thüringenissä – kuten kaikissa muissakin Saksan osavaltioissa – täytäntöönpanoviranomaiselle, joka valvoo tuomioistuinta ja ohjaa niitä henkilökohtaisesti ja aineellisesti. Oikeusministerit päättävät tuomarien viroista ja lukumäärästä sekä tuomioistuinten aineellisista resursseista. Oikeusministerit nimittävät lisäksi tuomarit ja määräävät heidän etenemisestään uralla. Perustana oleva tuomarien arviointi kuuluu ministereille ja tuomioistuinten presidenteille, jotka on – siihen saakka, kunnes he mahdollisesti itse toimivat tuomareina – luettava täytäntöönpanovallan käyttäjiin. Oikeusministerit ja heidän hallinnollisessa alaisuudessaan olevat ja ohjeisiinsa sidotut presidentit toimivat käytännössä portinvartijoina. Presidentit kohdistavat lisäksi kaikkiin tuomareihin viranhoidon valvontaa.

bb) Tunnusomaisia Saksalle ja Thüringenille ovat lisäksi oikeuslaitoksen ja täytäntöönpanoviranomaisen väliset lukuisat viralliset ja epäviralliset sidonnaisuudet sekä henkilökohtaiset yhteydet. Tuomareille voidaan siten antaa esimerkiksi oikeushallinnon tehtäviä. Kyseenalainen on erityisesti perinteinen käytäntö määrätä tuomareita osavaltion tai liittovaltion ministeriöihin. Komennuksen saaneet tuomarit ovat usein vuosia sidoksissa ministeriön hierarkiaan. Epätavallista ei ole sekään, että he vaihtavat useaan kertaan tehtäviä ministeriöiden ja tuomioistuinten välillä, jopa tuomarin aseman ja virkamiehen aseman välillä.

Ennakkoratkaisua pyytävällä asian yhden tuomarin kokoonpanossa ratkaisevalla tuomarilla on itsellään ollut kolme tällaista komennusta eli kaksi kertaa **[alkup. s. 8]** Thüringenin oikeusministeriössä ja lisäksi Thüringenin valtionkansliassa.

Tämä täytäntöönpanoviranomaisten ja tuomarien henkilökohtainen sidos ei ole ainoastaan unionin oikeuden vastainen vaan myös maailmanlaajuisesti voimassa olevien Bangalore Principles of Judicial Conduct -nimisten periaatteiden vastainen (ks. Commentary on the Bangalore Principles of Judicial Conduct, www.unodc.org, s. 36: ”The movement back and forth between high-level

executive and legislative positions and the judiciary promotes the very kind of blurring of functions that the concept of separation of powers intends to avoid.”).

cc) Ennen kaikkea epäviralliset käytännöt vaikuttavat toisinaan keinotekoisilta. Vaikka tuomioistuimet ovat ulospäin takeena sille, etteivät päätökset ole mielivaltaisia, myös tuomarit ovat epävirallisten käytäntöjen vuoksi alttiina uhkaavalle mielivallalle ja hallinnolliselle desisionismille. Koska tietoisuus ongelmasta on viime aikoina lisääntynyt, on otettu käyttöön ns. ”mielenkiinnon ilmaisemista koskeva menettely”, äskettäin myös Thüringenissä, esimerkiksi siltä osin kun kysymyksessä ovat komennukset ylempiin tuomioistuihin tai auskultoinnit niissä taikka tuomioistuinten esittelijöiden työyhteisöjen johtaminen, mutta siihen ei ole vielä tähän mennessä ollut oikeussuojakeinoja eli mahdollisuutta saattaa asia tuomioistuinten käsiteltäväksi.

dd) Edellä mainittu antaa täytäntöönpanovallan käyttäjälle mahdollisuuden vaikuttaa tuomiovallan käyttäjään tavalla, joka ei ole hyväksyttävissä. Tähän kuuluvat myös välilliset, hienovaraiset ja psykologiset vaikuttamiskeinot. On olemassa todellinen vaara siitä, että tietynlaisesta päätöksentekomenettelystä ”palkitaan” tai ”rangaistaan” (vrt. BVerfG, päätös 22.3.2018, 2 BvR 780/16, [– –] 57 ja 59 kohta).

ee) Saksan tuomarilaitoksen tiivis yhteys täytäntöönpanovallan käyttäjään, sen hierarkkisuus ja institutionaalinen riippuvuus perustuvat Saksan 1800-luvun esivaltaan nojautuvaan valtioon (Obrigkeitsstaat) ja kansallissosialistiseen johtajaperiaatteeseen (Führerprinzip) – menneisyyden pitkään varjoon. Saksan tuomarilaitosta koskevan sääntökokonaisuuden taustalla on viranhoidon valvonnan osalta ns. presidenttimalli (kansallissosialismin aikana se vääristyi jopa väärinkäytöksi, kun johtajaperiaatetta sovellettiin myös tuomioistuihin [– –]).

Täytäntöönpanovallan käyttäjien suuri vaikutus tuomioistuinlaitoksen henkilöstövalintoihin ei kuulu Saksan oikeuskulttuuriin. Demokratiaa edeltävältä ajalta peräisin oleva tuomioistuinlaitosrakenne ei aseta poliittiselle manipuloinnille riittäviä esteitä. *Constitutional resilience* [– –] puuttuu. **[alkup. s. 9]**

ff) Thüringenissä voimassa oleva valtaoikeuksien rajoitus, joka ei ole ainoastaan epävirallinen vaan myös institutionaalinen, on johdettavissa lähinnä seuraavista oikeussäännöistä:

Thüringenin perustuslain 89 §:n 2 momentissa säädetään seuraavaa: Oikeusministeri päättää tuomarien väliaikaisesta palvelukseenotosta, ja hän päättää heidän nimittämisestään pysyvään tehtävään tuomarivalintalautakunnan suostumuksella. Thüringenin perustuslain 89 §:n 4 momentin nojalla tarkemmat säännökset annetaan lailla.

Vastaavasti tuomari- ja syyttäjälaitoksesta annetun Thüringenin lain (Thüringer Richter- und Staatsanwaltegesetz, jäljempänä ThürRiStAG) 3 §:n 1 momentissa säädetään, että tuomioistuinlaitoksesta vastaava ministeriö nimittää tuomarit ja

syyttäjät ja vapauttaa heidät tehtävästään. ThürRiStAG:n 3 §:n 2 momentin nojalla tuomioistuinlaitoksesta vastaava ministeriö on tässä laissa tarkoitettu ylin esimiehenä toimiva viranomainen tuomarien ja syyttäjien osalta; ThürRiStAG:n 3 §:n 3 momentin nojalla tuomioistuinlaitoksesta vastaava ministeri on myös tuomarinvalintalautakunnan jäsen.

Kuten ThürRiStAG:n 3 §:stä ja 63 §:stä ilmenee, ylempään virkaan nimittämistä koskevan päätöksen tekee sekä menettelyn että lopputuloksen kannalta – lopullisesti ja sitovasti – niin ikään tuomioistuinlaitoksesta vastaava ministeri ylimpänä esimiehenä toimivana viranomaisena. ThürRiStAG:n 63 §:n 3 momentin kolmannen virkkeen mukaan ylempään virkaan nimittämistä koskevan päätöksen yhteydessä – jos tuomarinvalintakomitea ja oikeusministeri ovat erimielisiä – ministeri esittää uudelleen hakijaa tai asettaa paikan uudelleen avoimeksi (”veto-oikeus”).

Lisäksi tuomioistuinlaitosta koskevan perussäännön täytäntöönpanoa koskeviin osavaltion oikeussääntöihin sisältyy eettisiä sääntöjä, jotka selventävät täytäntöönpanovallan käyttäjien valtaoikeuksien rajoitusta ja valta-asemaa. Oikeuslaitoksen organisaatiota koskevan lain täytäntöönpanosta annetun lain (Gesetz zur Ausführung des Gerichtsverfassungsgesetzes, jäljempänä AGGVG) 3 §:n mukaan tuomioistuinlaitoksesta vastaava ministeriö päättää tuomioistuinten jaostojen ja osastojen lukumäärästä. Sisällöltään vastaavia säännöksiä on esimerkiksi hallintotuomioistuinlaitoksen osalta oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain täytäntöönpanosta annetun lain (Gesetz zur Ausführung der Verwaltungsgerichtsordnung, AGVwGO) 1 §:n 4 momentissa ja 2 §:ssä. Tämän lisäksi harjoitetaan viranhoidon valvontaa. AGGVG:n 10 §:n 1 momentin mukaan viranhoidon valvontaa harjoittavat

1. tuomioistuinlaitoksesta vastaava ministeriö osavaltion yleisen tuomioistuinlaitoksen tuomioistuinten ja syyttäjäviranomaisten osalta,
2. Oberlandesgerichtin presidentti ja Landgerichtin presidentti omien alueidensa tuomioistuinten osalta.

Siinä yhteydessä presidentit ovat itse viranhoidon valvonnan kohteena [– –].

gg) Tuomarien osallistumis- ja yhteispäätösoikeuksien osalta Thüringenissä ei ole riittäviä muutoksenhakekeinoja, kuten käytettävissä olevia oikeussuojakeinoja. Ensinnäkin **[alkup. s. 10]** tuomarien edustajille annetaan ThürRiStAG:n 40 §:ssä tarkoitettu täysi yhteispäätösoikeus vain rajoitetusti; yhteispäätös ei läheskään vastaa osavaltion virkamiesten yhteispäätöstä.

Toiseksi on olemassa korkeita esteitä hankalasti ymmärrettäville oikeussuojakeinoille, jotka tulevat kyseeseen, kun tuomareiden riippumattomuuteen on puututtu. Asian saattamiseen Richterdienstgerichtin (tuomareiden palvelussuhteeseen liittyviä asioita ratkaiseva tuomioistuin) käsiteltäväksi liittyy merkittäviä rasitteita ja huomattavia ammatillisia ja sosiaalisia seurannaiskustannuksia. Ei pidä unohtaa, että muutoksenhaku

kohdistuu yleensä ylimpien esimiesten eli tuomioistuimen presidenttien toimenpiteisiin, ja heille kuuluu myös arviointi ja siten ylempään virkaan nimittämisten ja vastuualueiden ”ohjaaminen”. Lisäksi kanteen nostamista Thüringenin Richterdienstgerichtissä edeltää raskas oikaisumenettely, joka on täytäntöönpanovallan käyttäjien käsissä.

d) Nämä puutteet voivat johtaa suuressa yleisössä oikeutettuihin epäilyihin siitä, ovatko Saksan tuomioistuimet riittävän suojattuja ulkopuolisilta, erityisesti täytäntöönpanovallan käyttäjien taholta tulevilta toimenpiteiltä tai painostukselta. Lisäksi saattaa herätä oikeutettuja epäilyjä siitä, ovatko tuomioistuimet vastaanottavaisia ulkopuolelta tuleville välittömille tai välillisille vaikutuksille. Viime kädessä on myös olemassa se vaara, että intressit ohjaavat oikeuden soveltamista, eli asianosaisten ristiriidassa olevia intressejä ei käsitellä neutraalisti (ks. näiden perusteiden osalta unionin tuomioistuimen tuomio 19.11.2019, C-585/18 ym.).

e) Täytäntöönpanovallan ja tuomiovallan erottamisen periaatetta korostetaan myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä. Se ilmaisi äskettäin epävarmuutensa siitä, onko Oberlandesgericht Celleen perustettu notaarijaosto (Notarsenat) riippumaton ja puolueeton (Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 30.1.2020, nro 29295/16 [– –]). Se tosiseikka, että tämän jaoston tuomari on uransa ja häneen kohdistuvan mahdollisen kurinpitomenettelyn osalta Oberlandesgerichtin presidenttien hallintovallan alaisuudessa, on omiaan herättämään objektiivisesti perusteltavissa olevia pelkoja kanteen nostajassa.

f) Verwaltungsgericht Wiesbaden korostaa käytännön kannalta tällaisia menettelyjä hallintotuomioistuimissa, joissa asianomainen oikeusministeriö on osallisena, kuten virkamiehiä koskevissa riita-asioissa tai kilpailevien hakijoiden välisissä riidoissa.

Siviilituomioistuimet antavat usein ratkaisuja menettelyissä, joissa oma osavaltio tai Saksan liittotasavalta on osapuolena. Tämä koskee esimerkiksi isoja rakennushankkeita tai valtion vastuuta. Tällaisissa tapauksissa on kyseenalaista, ovatko tuomioistuimet, jotka ovat institutionaalisesti riippuvaisia täytäntöönpanovallan käyttäjästä, joka on oikeusriidan osapuolena tai asianosaisena, edellytetyllä tavalla neutraalin ”kolmannen osapuolen” asemassa (ks. tästä riippumattomuutta koskevasta olennaisesta vaatimuksesta esim. unionin tuomioistuimen tuomio 9.10.2014, C-222/13, 29 kohta, ja tuomio 22.12.2010, **[alkup. s. 11]** C-517/09, 38 kohta).

Ainoastaan tuomioistuinlaitoksen ”vapauttaminen” täytäntöönpanovallan käyttäjän kahleista, mikä on jo tapahtunut lukuisissa muissa jäsenvaltioissa, eli itsenäisten, taloudellisesti riittävällä tavalla resursoitavien matalan hierarkian tuomioistuinrakenteiden rakentaminen taannee edelleen Saksan oikeuskäytännön korkean laadun ja asianmukaiset tuomiot (*good judging*), mikä on edellytyksenä sille, että on mahdollista luottaa tuomioistuinlaitokseen.

2. Oikeudella esittää ennakkoratkaisupyyntö SEUT 267 artiklan nojalla sekä unionin tuomioistuimelta pyydetty SEU 19 artiklan 1 kohdan kolmannen virkkeen ja perusoikeuskirjan 47 artiklan 2 kohdan tulkinta ovat merkityksellisiä ratkaisun kannalta eivätkä hypoteettisia. Ne ovat tiiviissä ja erottamattomassa yhteydessä pääasian oikeudenkäyntiin ja ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen konkreettiseen tilanteeseen (vrt. unionin tuomioistuimen tuomio 27.2.2018, C-64/16, 19 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Merkityksellisiä ovat erityisesti seuraavat tosiseikat ja oikeudelliset seikat:

a) Tuomioistuimen on – unionin alueen tuomioistujana – annettava nyt käsiteltävässä asiassa ratkaisu unionin oikeuden, tässä tapauksessa ajoneuvojen rekisteröintiä koskevan unionin lainsäädännön ja myös SEUT 19 artiklaan ja perusoikeuskirjan 47 artiklaan perustuvan unionin tehokkuusperiaatteen ja unionin perusoikeuksien soveltamista ja tulkintaa koskeviin kysymyksiin. Pääasian oikeudenkäynti on tiiviissä yhteydessä unionin oikeuteen.

b) Tässä yhteydessä tulee esiin prosessioikeudellinen ongelma siitä, onko oikeutta ennakkoratkaisupyyntöön esittämiseen ylipäänsä olemassa ja millä edellytyksillä se on olemassa. Unionin tuomioistuimen katsotaan olevan toimivaltainen osoittamaan kansalliselle tuomioistuimelle ne unionin oikeuden seikat, jotka voivat myötävaikuttaa ratkaisun löytämiseen kansallisessa tuomioistuimessa esille tulevaan toimivaltaongelmaan (vrt. unionin tuomioistuimen tuomio 19.11.2019, C-585/18 ym., 100 kohta). Jos unionin tuomioistuin on toimivaltainen selvittämään prosessuaalisia ennakkokysymyksiä tai kysymyksiä, jotka liittyvät sellaisten unionin prosessisääntöjen tulkintaan, joita asianomaisen ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on sovellettava antaakseen tuomionsa (vrt. unionin tuomioistuimen tuomio 26.3.2020, C-558/18 ym., 50 kohta), tämän pitäisi koskea erityisesti ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen välttämättömiä ominaisuuksia koskevia kysymyksiä.

c) Dieselskandaalia ja ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen asemaa koskevat ennakkoratkaisukysymykset ovat lisäksi tiiviissä ja erottamattomassa yhteydessä keskenään. Valtio on merkittävällä tavalla mukana vastaajana olevassa asianosaisessa. Kun otetaan huomioon Saksan autoteollisuuteen liittyvät taloudelliset ja työmarkkinapoliittiset intressit nimenomaan pandemian aikana ja oikeudenkäyntien suuri määrä, tuomioistuinten paine on poikkeuksellisen suuri. On käynyt niinkin, että vastaajia lähellä olevat siviilituomioistuimet – toisin kuin **[alkup. s. 12]** suuri enemmistö saksalaisista alimman oikeusasteen tuomioistuimista ja nyttemmin Bundesgerichtshof – ovat hylänneet vastaajia vastaan nostettuja kanteita.

d) Tämän lisäksi myös Oberlandesgerichts Dresdenin presidentin 9.4.2020 päivätyllä kirjeellä [– –] on olennainen merkitys. Tätä kaikille Saksan Oberlandesgerichtien presidenteille osoitettua kirjettä levitettiin ja jaettiin Thüringenin tuomioistuinlaitoksessa, ja se saavutti myös ennakkoratkaisua pyytävän yhden tuomarin kokoonpanossa toimivan tuomarin.

Kehotus tutkia, voidaanko dieseloikeudenkäynnin jatkokäsittely ja päätös ”peruuttaa”, on omiaan vaikuttamaan välittömästi. Tämä koskee erityisesti kirjeessä selvästi ilmaistua kielteistä suhtautumista ”*mahdollisuuteen saada ostohinta kokonaan takaisin ilman että siitä vähennetään lainkaan ajoneuvon – vuosikausiakaan kestänyttä – käyttöä*”. Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys liittyy kuitenkin juuri tähän.

e) Lisättäköön, että Saksassa suhtaudutaan yhä kriittisemmin ennakkoratkaisupyyntöjen esittämiseen siltä osin kuin kyseessä ovat alimpien tuomioistuinten esittämät pyynnöt, jopa niin pitkälle, että on vaadittu ennakkoratkaisupyyntöjen esittämisen kieltämistä alimmilta tuomioistuimilta. Bundesverfassungsgerichtin eroava varapresidentti Ferdinand Kirchhof on katsonut, että alimpien tuomioistuinten ennakkoratkaisupyyntöjen esittämistä koskeva toimivalta edistää ylempien oikeusasteiden kiertämistä ja on omiaan johtamaan oikeuskäytännön hajautumiseen [––].

Tämä kaikki voi johtaa siihen, että Saksan alemmat tuomioistuimet pidättyvät esittämästä ennakkoratkaisupyyntöjä (ks. ennakkoratkaisupyyntöön esittämistä koskevasta oikeudesta, jota ei ole rajoitettu ja jota ei voida rajoittaa, unionin tuomioistuimen tuomio 26.3.2020, C-558/18 ym. 55 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

[––]